

Toshkent davlat
sharqshunoslik universiteti

XXI ASR: FAN VA TA'LIM MASALALARI

ilmiy elektron jurnali

ISSN: 2181-9874

EDUCATION

2025

БИРЛАШГАН ҚИРОЛЛИК-ИНТЕЛЛЕКТУАЛ МИГРАНТЛАРНИ ЖАЛБ ҚИЛУВЧИ ЕТАКЧИ МАРКАЗ СИФАТИДА

Кадирова Зулайхо

ТДШУ докторанти, PhD

E-mail: zulayxo_kadirova@tsuos.uz

Аннотация. Мақола Бирлашган Қиролликнинг интеллектуал мигрантларни жалб қилишининг етакчи марказ сифатидаги тажрибаси таҳлиliga бағишланган бўлиб, унда юқори малакали мутахассисларни жалб қилиш ва ушлаб қолиш сиёсати, меҳнат бозоридаги таъсири, мигрантларни жалб қилиш учун ишлаб чиқилган виза дастурлари ва уларнинг иқтисодий ўсишига таъсири кўриб чиқилади. Шунингдек, мақолада мигрантларнинг юқори малакага эга бўлиши ва уларнинг иқтисодий самарадорликка қўшаётган ҳиссаси таҳлил қилинади.

Калит сўзлар: Юқори малакали мигрантлар, интеллектуал миграция, Бирлашган Қироллик меҳнат бозори, *Skilled Worker* визаси, *STEM* соҳалари, инновациялар, иқтисодий ўсиш, миграция сиёсати, квалификацияли кадрлар, меҳнат бозори интеграцияси.

БРИТАНИЯ – ВЕДУЩИЙ ЦЕНТР ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ МИГРАНТОВ

Кадырова Зулайхо

Докторант ТГУВ, PhD

E-mail: zulayxo_kadirova@tsuos.uz

Аннотация. Статья посвящена анализу опыта Великобритании как ведущего центра по привлечению интеллектуальных мигрантов. В ней рассматриваются политика привлечения и удержания высококвалифицированных специалистов, их влияние на рынок труда, разработанные визовые программы для мигрантов и их влияние на экономический рост. Также в статье анализируется уровень квалификации мигрантов и их вклад в экономическую эффективность страны.

Ключевые слова: Высококвалифицированные мигранты, интеллектуальная миграция, рынок труда Великобритании, виза *Skilled Worker*, *STEM*-отрасли, инновации, экономический рост, миграционная политика, квалифицированные кадры, интеграция в рынок труда.

THE UNITED KINGDOM – A LEADING HUB FOR ATTRACTING INTELLECTUAL MIGRANTS

Kadirova Zulaiho

Doctoral student of TSUOS, Ph.D

E-mail: zulayxo_kadirova@tsuos.uz

Annotation. *The article analyzes the experience of the United Kingdom as a leading hub for attracting intellectual migrants. It examines the policies for attracting and retaining highly skilled professionals, their impact on the labor market, the visa programs designed for migrants, and their influence on economic growth. Additionally, the article assesses the qualifications of migrants and their contribution to economic efficiency.*

Keywords: *Highly skilled migrants, intellectual migration, UK labor market, Skilled Worker visa, STEM fields, innovation, economic growth, migration policy, qualified workforce, labor market integration.*

КИРИШ

Юқори малакали кадрлар бозори жаҳон меҳнат бозорининг энг рақобатбардош сегментларидан бири бўлиб, у ривожланиш даражаси юқори бўлган мамлакатлар зиммасига жозибадор ва миллий тараққиёт учун оптимал бўлган сиёсатни ишлаб чиқиш вазифасини юкламоқда. Юқори малакали мутахассислар миграциясини тартибга солишда мамлакатлар маъмурий ва иқтисодий усуллардан кенг фойдаланмоқдалар. Хусусан, донор мамлакатлар учун юқори малакали мутахассислар миграциясини тартибга солишнинг маъмурий усулларига воситачи фирмаларга нисбатан қатъий ҳуқуқий талабларнинг қўйилиши, хорижга чиқиш паспортларини беришни чеклаш, маълум категориядаги кишиларнинг хорижга чиқишларини ман қилиш, давлат ҳисобига таълим олганларни мамлакатда мажбурий қолиб ишлашлари учун

муддатларни белгилаш, эмиграция квоталари ва мажбурий рўйхатдан ўтиш кабилар киради.

Ўз навбатида хориждан валюта ўтказмалари кириб келишини рағбатлантириш сиёсатини амалга ошириш, қайтиб келадиган мигрантларнинг валюта қўйилмалари ва бож тўловларига имтиёзлар бериш, уларга иш ўринларини яратиш дастурларини амалга ошириш, мигрантларга солиққа тортилмайдиган қимматбаҳо қоғозларни сотиш, реэмигрантларнинг уй-жой сотиб олиши, уни қуриши ёки шахсий бизнесини бошлаши учун кредитлар ажратиш, мамлакатдан чиқиб кетган олимлардан халқаро технологиялар алмашинуви жараёнларидаги воситачилар сифатида фойдаланиш, илм-фанга тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг кириб келиши билан боғлиқ чекловларни бартараф этиш, минтақавий альянслар ва “меҳмонхона” лабораторияларни ташкил этиш ва илм-фан соҳасидаги халқаро ҳамкорликни кенгайтириш-донор мамлакатлар томонидан юқори малакали мутахассислар миграциясини тартибга солишнинг иқтисодий усуллари киради.

ТАДҚИҚОТ МЕТОДОЛОГИЯСИ

Мақолада тадқиқотнинг назарий ва эмпирик усулларида фойдаланилди. Унда сўнгги тадқиқот нашрлари таҳлили берилган, олинган натижалар статистик маълумотлар билан таққосланган. Муаллиф методологиясида тизимли ёндашув, кузатиш, таққослаш, мавҳумлаштириш, идеаллаштириш ва гуруҳлаш усуллари қўлланилган.

ТАҲЛИЛ ВА НАТИЖАЛАР

Юқори малакали мигрантларни жалб қилувчи етакчи марказлардан бири Бирлашган Қироллик ҳисобланади. Бирлашган Қироллик Миллий статистика қўмитаси ONS маълумотларига кўра, 2021 йил ҳолатига кўра, 67,6 миллион

аҳолига эга бўлган мамлакатда 10 миллион нафар мигрант бўлиб, уларнинг 3,4 миллиони ЕИ, қолган 6,4 миллиони эса ЕИдан ташқари мамлакатлардан ташриф буюрганлар¹. Қироллик аҳолисининг 16 фоизини мигрантлар ташкил қилиб, уларнинг 9,3 фоизи ЕИдан ташқари мамлакатлар фуқароларидир. Маҳаллий аҳолининг 34 фоизи, жами ЕИда туғилганларнинг 38 фоизи, мигрантларнинг эса 44 фоизи олий маълумотга эга. Мигрантларнинг катта қисми Ҳиндистон (9 %), Польша (7,8 %), Покистон (6,1 %), Руминия (5,1 %), Ирландия ва Нигерия каби мамлакатлар фуқароларига тўғри келади².

1-жадвал

Бирлашган Қиролликда олий маълумотли маҳаллий аҳоли ва мигрантларнинг улуши³

Аҳоли	Аёллар	Эркаклар	Умумий
ЕИда туғилганлар	35%	41%	38%
Мигрантлар (ЕИ дан ташқари)	44%	44%	44%
Британияликлар	33%	35%	34%

2010-2019 йиллар оралиғида кўчиб келганларнинг 40 фоизи миграциядан асосий мақсад ишлаш эканлигини маълум қилганлар. Қиролликдаги ЕИлик мигрантлар ЕИдан бўлмаган мигрантлардан фарқли равишда камроқ иш ҳақи эвазига қуйи малакали ишларда ишлайдилар. Хусусан, маҳаллий аҳолининг 31 фоизи, ЕИлик мигрантларнинг 29 фоизи, ЕИлик бўлмаган мигрантларнинг эса 37 фоизи юқори малакали ишларда фаолият кўрсатади. Шунингдек, айнан

¹ The changing picture of long-term international migration, England and Wales: Census 2021// <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/internationalmigration/articles/thechangingpictureoflongterminternationalmigrationenglandandwales/census2021>

² Migrants in the UK: An Overview. The migration observatory// <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/migrants-in-the-uk-an-overview/>

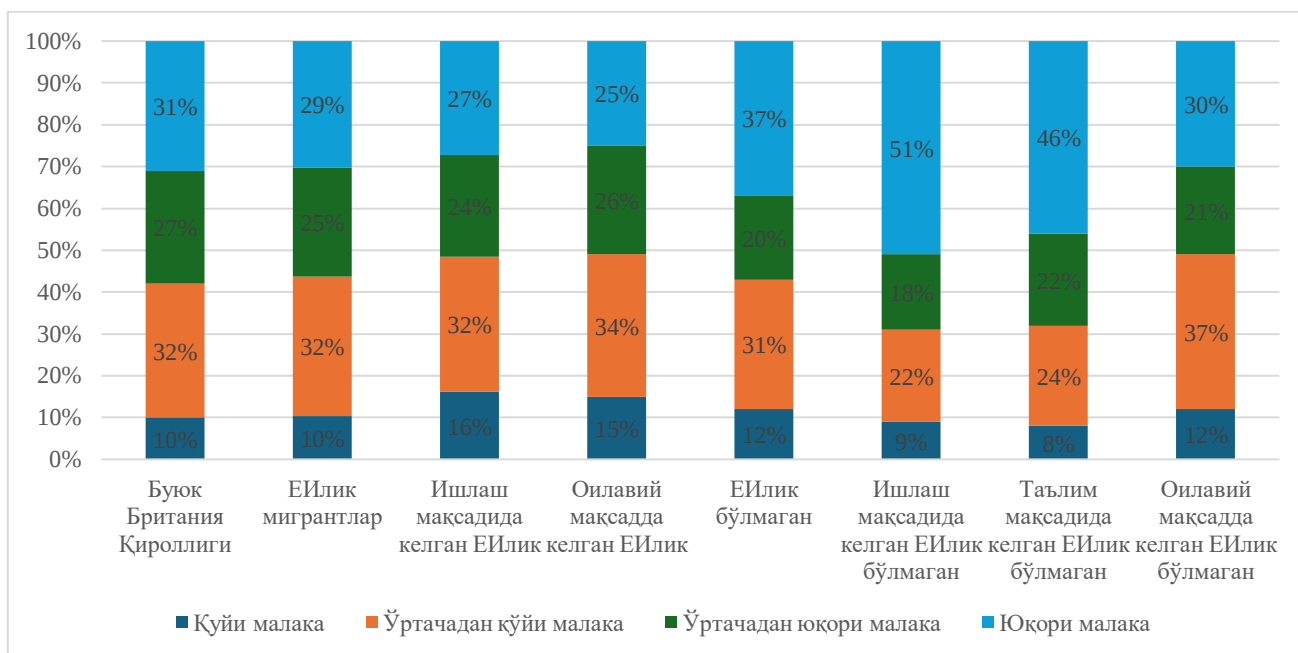
³ Analysis of social characteristics of international migrants living in England and Wales: Census 2021// <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/internationalmigration/articles/analysisofsocialcharacteristicsofinternationalmigrantslivinginenglandandwales/census2021#qualifications>

ишлаш мақсадида келган мигрантлар кесимида таҳлил қилсак, бу борада ЕИлик мигрантларнинг 27 фоизи, ЕИлик бўлмаган мигрантларнинг эса, 51 фоизи юқори малакали ишларда банд. Ҳар иккала категория бўйича оилавий мақсадда келган мигрантлар кесимида ҳам ЕИдан бўлмаган мигрантларнинг улуши 5 фоизга юқори. Таълим мақсадида келган ЕИдан бўлмаган мигрантларнинг деярли ярми (46 фоизи) юқори малакали ишларда ишлаши “ақлий салоҳият оқими”нинг донор мамлакатлар учун қанчалик катта йўқотиш эканлигини изоҳлайди.

Қиролликда иқтидорли мутахассисларни жалб қилишга қаратилган тўртта виза дастурлари бўлиб, уларга қуйидагилар киради:

- Skilled worker. Иш берувчи томонидан Қиролликда ишга таклиф этилган ва доимий яшаш ҳуқуқини қўлга киритиш ҳуқуқига эга “Малакали мутахассис”;

- Innovation founder. Қиролликда инновацион бизнесни ташкил этмоқчи бўлган “Инноватор”;

1-расм. Бирлашган Қиролликда маҳаллий аҳоли ва

мигрантларнинг малака бўйича тақсимооти⁴

- Global talent. Академик соҳа, фан ва маданият, технология соҳасида лидер бўлган, ишлаш учун таклифномаси бўлмаса ҳам доимий яшаш имкониятига эга бўлиши мумкин бўлган “Глобал иқтидор эгаси”;

- High potential individual, high value. Сўнгги беш йил ичида дунёнинг топ университети битирувчиси бўлган, дипломи британия дипломига эквивалент бўлган, мамлакатга ишлаш учун таклифномасиз кириш имкониятига эга бўлган “Юқори потенциалга эга шахс”.

2-жадвал

Малакали мутахассиларга виза берилувчи топ 5 та мамлакат⁵

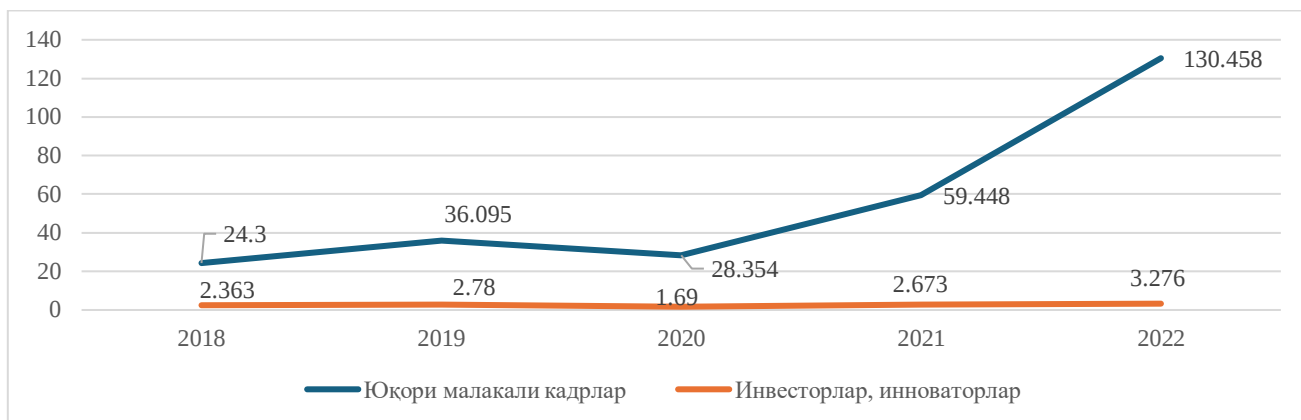
Малакали кучи(тиббийт ташқари)	ишчи соҳасидан	Тиббийт соҳасидаги малакали ишчи кучи	Юқори салоҳиятли мутахассис
Ҳиндистон-33%		Ҳиндистон-32%	Ҳиндистон-14%
АҚШ-6%		Зимбабве-16%	Россия-11%
Филиппин-4%		Нигерия-15%	Хитой-10%
ЖАР-4%		Филиппин-11%	Нигерия-10%
Франция-4%		Гаана-4%	АҚШ-8%

Пандемия мамлакатдаги айнан ЕИдан бўлмаган меҳнат мигрантларига жиддий таъсир кўрсатиб, натижада уларга бериладиган визалар сони 40%га камайиб кетди. Пре ва постпандемия даврида, яъни 2019-2022 йилларда йилда ЕИдан бўлмаган меҳнат мигрантларининг сони 137 мингтадан 241 минг кишига етган бўлса, уларнинг 130 минг нафарини, айнан юқори малакали мигрантлар ташкил этган ⁶.

⁴ Migration observatory

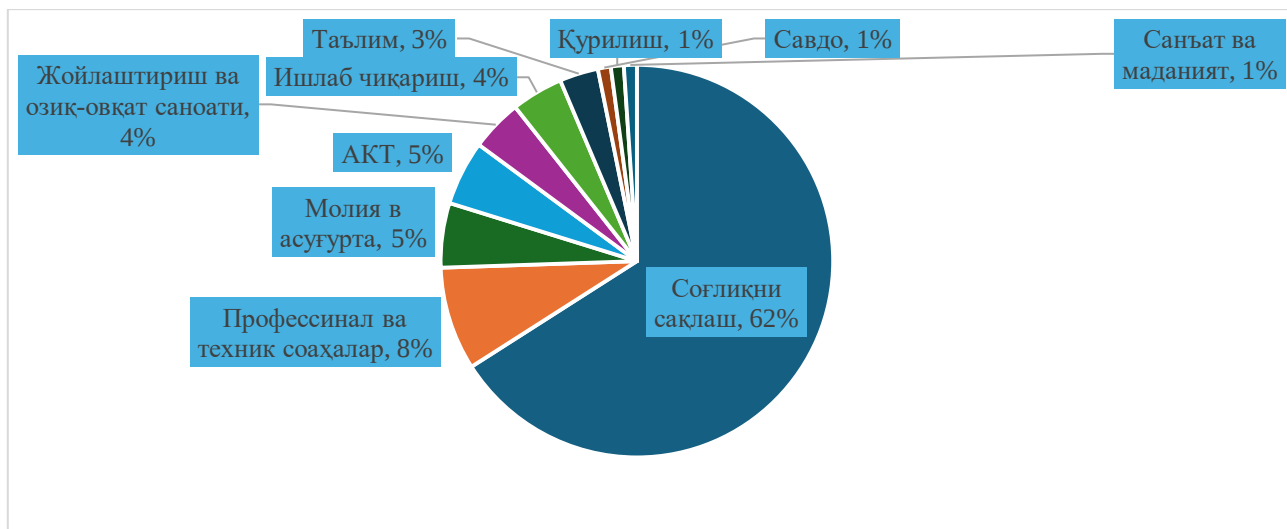
⁵ Migration observatory analyses of Home Office immigration statistics

⁶ Work visas and migrant workers in the UK// <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/work-visas-and-migrant-workers-in-the-uk/>

2-расм. 2018-2022 йиллар давомида Бирлашган Қиролликда юқори малакали кадрлар, инноватор, инвесторларга берилган визалар сони⁷

2023 йилнинг июнь ойига келиб, бундай юқори малакали мигрантларга бериладиган визалар сони 189 мингта етиб, уларнинг 62 фоизи тиббиёт, 8 фоизи профессионал ва техник соҳаларга, 5 фоиздан молия ва суғурта ҳамда АКТ соҳаларига тўғри келган.

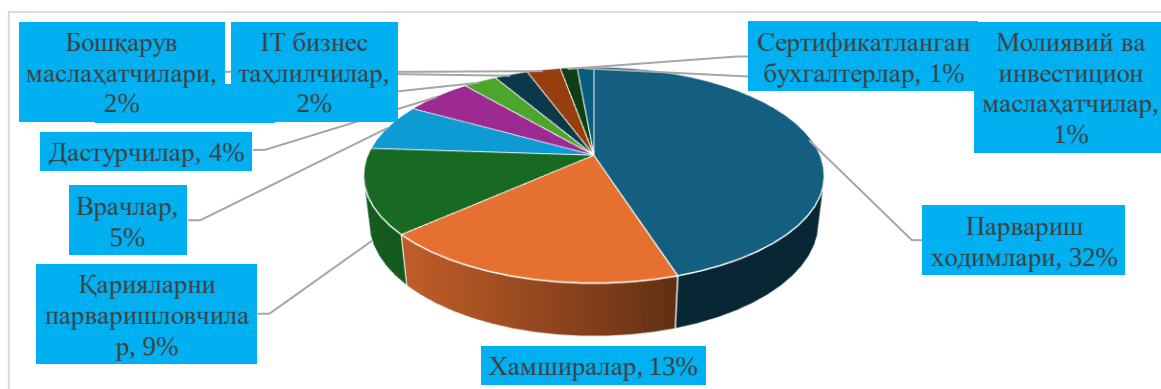

3-расм. 2023 йилда Бирлашган Бирлашган Қиролликда “Малакали ишчи” виза тақдим этилган соҳалар⁸

⁷ Home office immigration system statistics

⁸ Migration observatory analyses of Home Office immigration statistics

Сўнгги ўн йилдирки Қиролликнинг тиббиёт соҳаси хорижликларга боғланиб қолган. 62 фоизи тиббиёт соҳасига ажратилган малакали ишчи визасининг 32 фоизи парвариш, 13 фоизи ҳамширалик, 9 фоизи қариялар парвариши ва 5 фоизи врачлик фаолияти билан боғлиқ бўлган ишчиларга тақдим этилди⁹. 2023 йил ҳолатига кўра, мамлакатда 1.124.00 та бўш иш ўрни бўлган бўлса, шунинг 208 мингтаси тиббиёт соҳасига тўғри келган. Тиббиёт соҳасига катта миқдорда ЕИликларни жалб этиш тенденцияси давом этган 2013-2019 йилларда ҳам врачларнинг 90 фоизини ЕИлик бўлмаганлар ташкил қилган. Малакали ишчи кучи визаси билан фаолият кўрсатаётган врачларнинг катта қисми Ҳиндистон (20 фоиз), Нигерия(15 фоиз), Покистон (12 фоиз), Миср(9 фоиз) каби мамлакатларда ташриф буюрганлар¹⁰.

4-расм. 2023 йилда Бирлашган Қиролликда “Малакали ишчи” визага эга бўлган касблар тақсимоти, %¹¹

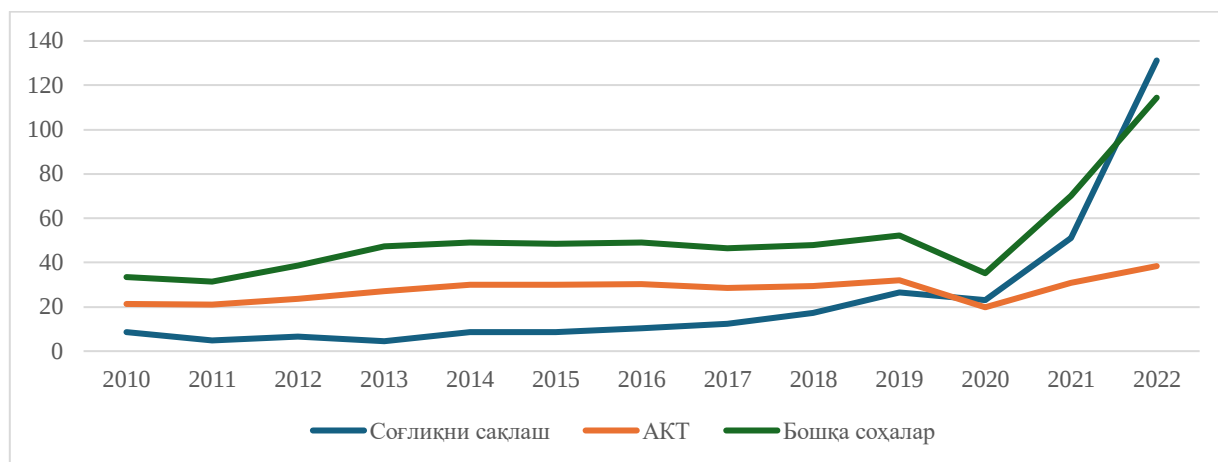
Шу ўринда айнан тиббиёт соҳасида визага эга бўлаётган малакали кадрлар сони ҳаттоки АКТ ва бошқа соҳаларда берилаётган визалар сонига нисбатан барқарор ўсиб бораётганини кузатиш мумкин. 2023 йил ҳолатига кўра, таълим визасини ишчи визасига ўзгартирган халқаро талабаларнинг

⁹ Work visas and migrant workers in the UK// <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/work-visas-and-migrant-workers-in-the-uk/>

¹⁰ Migration and the health and care workforce// <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/migration-and-the-health-and-care-workforce/>

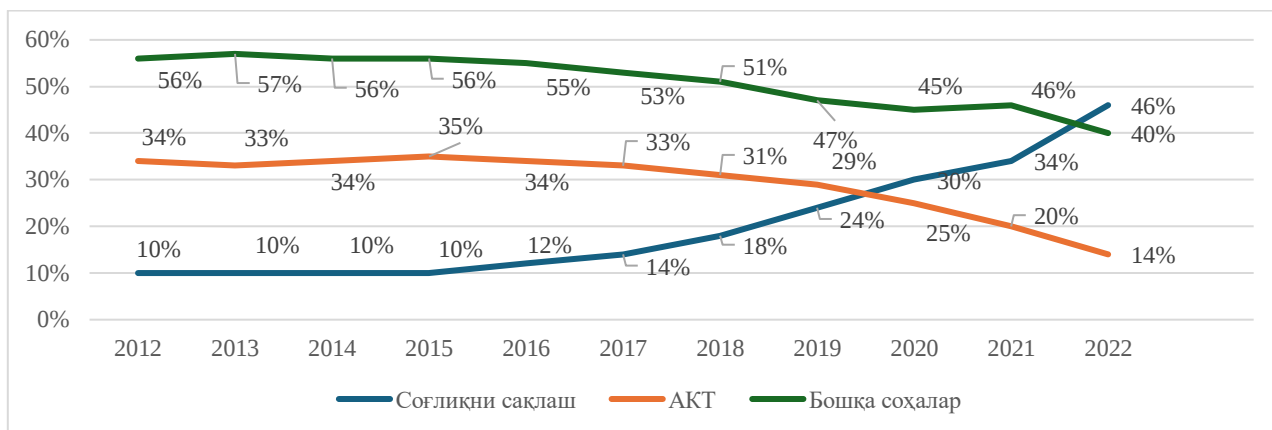
¹¹ Work visas and migrant workers in the UK// <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/work-visas-and-migrant-workers-in-the-uk/>

56% айна тиббиёт соҳасининг парвариш, 3% врачлик, 1% фоизи ҳамширалик, 3% фоизи АКТ, 2% фоизи бухгалтерия, 1% фоиздан таълим, бизнес, молия каби соҳалар бўйича ишларга жойлашганлар¹².

5-расм. Бирлашган Қиролликда малакали ишчи визасига эга бўлганлар сони, 2010-2022 йиллар¹³

АКТ соҳасида берилаётган визалар сони ортиб бораётган бўлсада, аммо соғлиқни сақлаш, туризм каби бошқа соҳалардаги визалар улуши билан солиштирганда мазкур соҳа улушининг қисқариб бораётганини кўрамиз.

6-расм. Бирлашган Қиролликда малакали ишчи визасига эга бўлганларнинг соҳалар бўйича улуши, 2010-2022 йиллар¹⁴

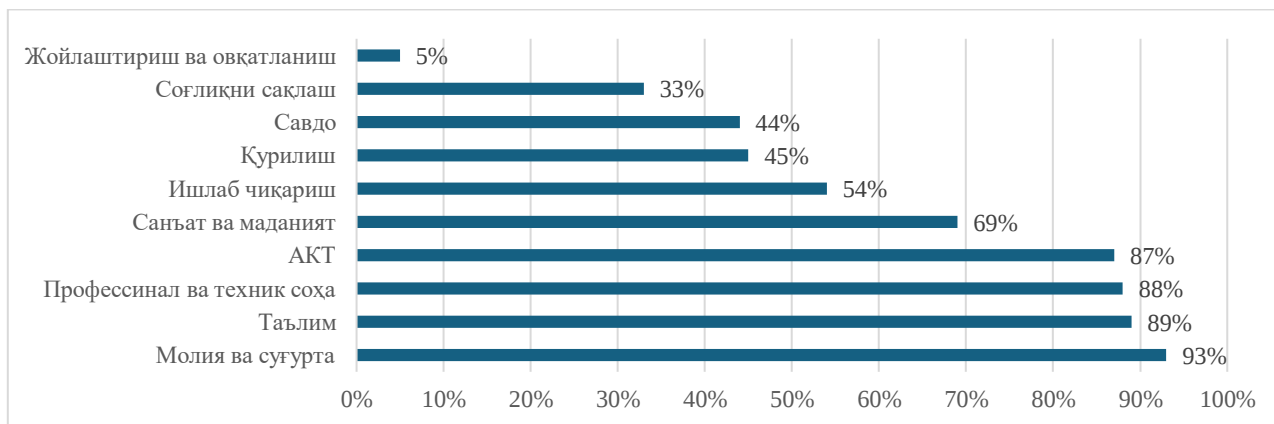
¹² International students entering the UK labour market

17 Apr 2024// <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/commentaries/international-students-entering-the-uk-labour-market/>

¹³ Migration observatory analyses of Home Office immigration statistics

¹⁴ Migration observatory analyses of Home Office immigration statistics

Шунга қарамай, малакали ишчи кучи визасига эга бўлган соҳаларда айнан олий маълумотлиларнинг улуши АКТ (87 фоиз), профессионал ва техник (88 фоиз), таълим (89 фоиз) молия ва суғурта (93 фоиз) соҳаларида юқори ҳисобланади.

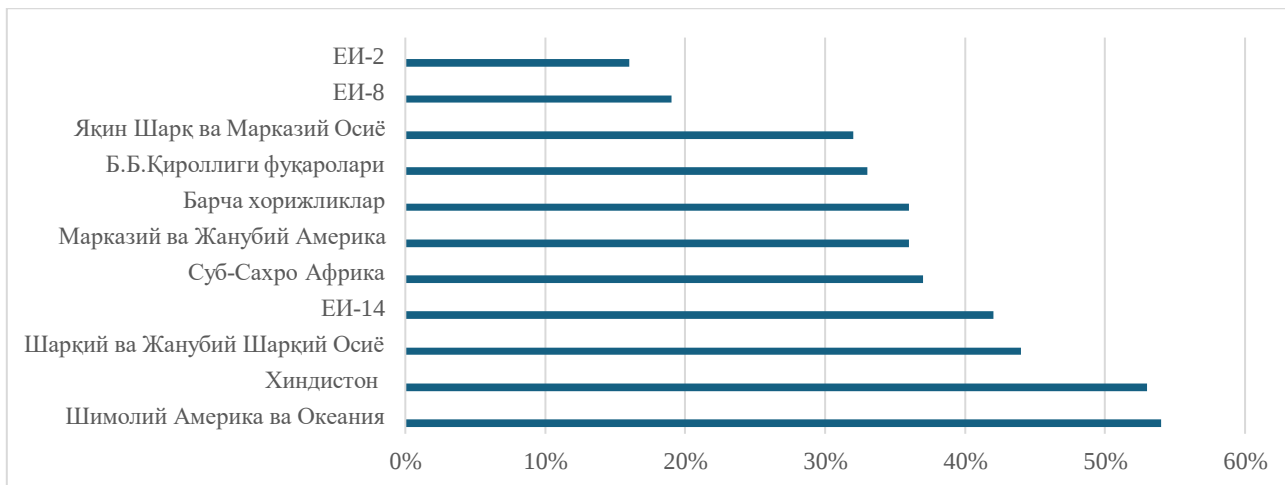

7-расм. 2023 йилда Бирлашган Бирлашган Қиролликда “Малакали ишчи” визаси тақдим этилган соҳаларда олий маълумотларнинг улуши, %¹⁵

“Юқори салоҳиятга эга шахс” категориясига кирувчи юқори малакали ишчилар эса, маҳаллий аҳолининг 33 фоизини, жами хорижликларнинг эса, 36 фоизи ташкил қилади. Шимолий Америка, Океания минтақаси мамлакатлари ҳамда Ҳиндистонлик мигрантларнинг ярмидан кўпи ҳамда Жанубий ва Жануби-Шарқий Осиёлик муҳожирларнинг деяррли ярми юқори малакага, аксинча аксинча ЕИ-2 ва ЕИ-8 мамлакатларидан келган мигрантларнинг 80%дан ортиғи паст малакага эга кишилардир. ЕИлик бўлмаган муҳожирларнинг АКТ, муҳандислик, бошқарув, илм-фан, таълим, савдо, текстиль каби соҳалардаги юқори малакали ишлардаги, ЕИликларнинг эса, ишлаб чиқариш, қурилиш, ҳайдовчилик каби соҳалардаги қуйи малакали ишлардаги бандлик даражаси юқори. Биргина таълим соҳасига эътибор қаратсак, мамлакат университетларидаги ўқитувчиларнинг 32 фоизи

¹⁵ Migration observatory analyses of Home Office immigration statistics
www.sharqjurnali.uz

хорижликлар бўлиб, мухандислик ва технология таълим йўналишида уларнинг улуши 48 фоиз, табиий фанларда эса, 39 фоизни ташкил қилади¹⁶.

8-расм. Буюк Британияда юқори малакали ишчиларнинг улуши¹⁷

Мамлакатда ЕИлик бўлмаган мигрантларнинг ўртача иш ҳақи маҳаллий аҳолиниқига нисбатан юқори. Хусусан, ўртача иш ҳақи маҳаллий аҳоли орасида 32 минг, ЕИликлар орасида 31,2 минг фунт стерлингни, мигрантлар орасида эса, 35 минг фунт стерлингни ташкил қилади. Айнан юқори малакалиларнинг улуши катта қисми ташкил қилган юқорида таъкидланган Шимолий Америка ва Океания минтақасидан келган мигрантлар учун 44 минг фунт стерлинг, Хиндистонлик мигрантлар учун 39 минг фунт стерлинг, ЕИ-14 мамлакатларидан келган мигрантлар учун 38,3 минг фунт стерлинг ўртача иш ҳақи ҳисобаланади. Шунингдек, юқори иш ҳақининг аҳоли кесимидаги таҳлили маҳаллийлар ва ЕИликлар орасида 45 минг, ЕИ-14 мамлакатлари фуқарolari орасида 54 минг, ЕИлик бўлмаган жами мигрантлар орасида эса, 52 минг, Шимолий Америка ва Океания минтақалари мамлакатлари ва Хиндистонликлар орасида 60 минг стерлингни ташкил қилади.(3-жадвал)

¹⁶ Paul Bolton, Joe Lewis, Melanie Gower. International students in UK higher education. Research briefing. 28 May. 2024. P. 17.

¹⁷ Migrants in the UK Labour Market: An Overview// <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/migrants-in-the-uk-labour-market-an-overview/>
www.sharqjurnali.uz DOI: 10.5281/zenodo.15341967

3-жадвал

Бирлашган Қиролликда ишчиларнинг йиллик ўртача даромадлари, фунт стерлинг¹⁸

Мамлакатлар	Даромадлар-нинг 25%	Даромадлар-нинг 50%	Даромадлар-нинг 75%и
Шимолий Америка ва Океания	30.000	44.000	61.000
Хиндистон	25.000	39.000	60.000
ЕИ-14	27.000	38.300	54.000
Жанубий ва Жануби-Шарқий Осиё	24.500	38.000	52.000
ЕИ бўлмаган мамлакатлар	24.000	35.000	52.000
Жами мигрантлар	24.000	33.000	51.000
Яқин Шарқ ва Шимолий Африка, Марказий Осиё	24.000	34.000	48.000
Марказий ва Жанубий Америка	24.000	35.000	47.000
Суб-Сахро Африка	24.000	33.600	48.00
Бирлашган Қироллик	23.000	32.000	45.000
ЕИ	23.400	31.200	45.000
Покистон ва бошқа Жанубий Осиё мамлакатлари	21.000	28.200	43.000
ЕИ-8		27.000	39.000
ЕИ-2		27.500	36.400

2023 йилда университетни тамомлаб, таълим визасини малакали ишчи визасига ўзгартирган халқаро талабаларнинг 61 фоизи 31 минг фунт стерлингдан ортиқ даромадга эга бўлган¹⁹.

Шу билан бирга юқори малакали мигрантлар орасида таълим даражасига нисбатан қуйи бўлган (overqualified) фаолият билан шуғулланиш ҳолатлари ҳам кўп учрайди. Бу борада “ортиқча квалификация” кўрсаткичи олий маълумотга эга бўлган кишиларнинг ўрта ёки қуйи малакали ишлар билан банд бўлишларига ишора қилади.

Катта қисми ўзининг таълим даражасига мос бўлган иш билан таъминланган маҳаллий аҳоли ҳамда Шимолий Америка ва Океания, ЕИ-14 мамлакатлари ва ҳиндистонликлар орасида “Ортиқча квалификация” 20

¹⁸ Migrants in the UK Labour Market: An Overview// <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/migrants-in-the-uk-labour-market-an-overview/>

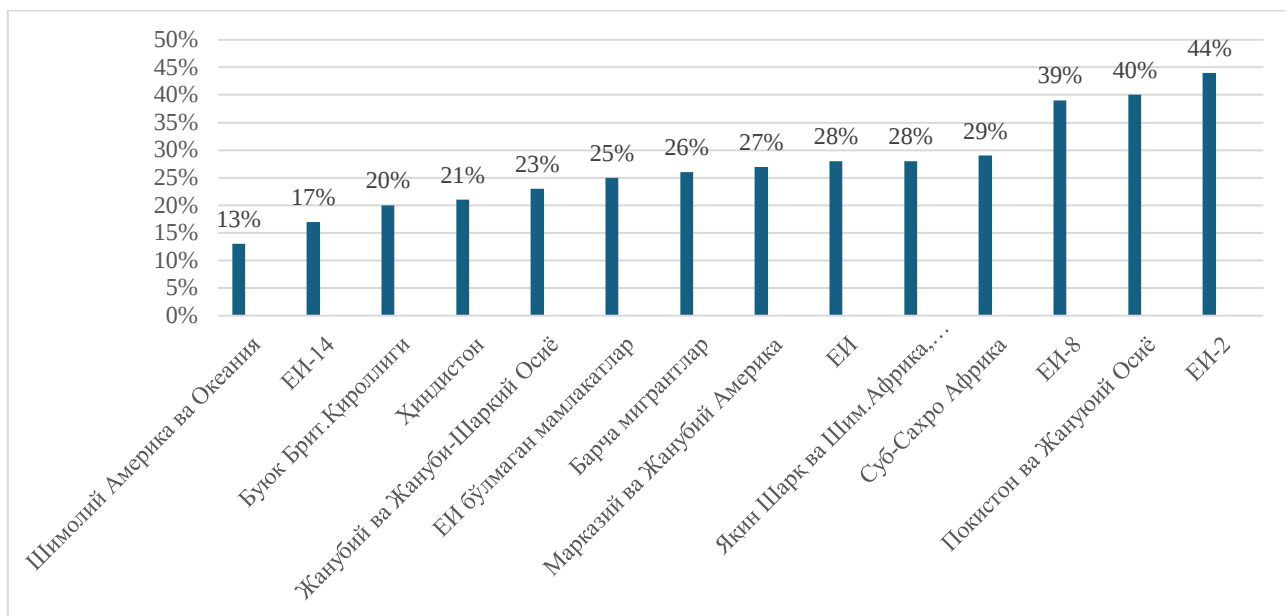
¹⁹ International students entering the UK labour market

17 Apr 2024// <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/commentaries/international-students-entering-the-uk-labour-market/>

фоизгача бўлган қуйи кўрсаткичларни ташкил қилади. Аксинча, “Ортиқча квалификация” кўрсаткичи юқори бўлган Е-8 (44%), Е-2 (39%), Покистон ва Жанубий Осиё минтақа мамлакатларидан (40%) ташриф буюрганларнинг ўз таълим даражасидан қуйи бўлган ишларда фаолият кўрсатишини иш берувчиларнинг хорижий квалификацияларни тан олиши, Қироллик учун зарур бўлган кўникмаларнинг етишмаслиги, мигрантларнинг иш қидириш борасида етарлича маълумотга эга бўлмаслиги каби омиллар билан изоҳлаш мумкин²⁰.

Таълим визасидан ишчи визага ўтаётган собиқ халқаро талабалар орасида ҳам тезроқ иш топиб, мамлакатда қолиш мақсадида “Ортиқча квалификация” ишлатиш ҳолатлари кўп кузатилади. Бу ҳолат эса, иш берувчиларга ташқаридан тўғридан-тўғри Қиролликдаги шароитларга мослашмаган ва унинг кўникмаларини ўзлаштирмаган мигрант мутахассисдан кўра, ишлаш ва яшаш борасида маълум муддат давомида адаптация жараёнларидан ўтган халқаро талабаларни “Ортиқча квалификация” эвазига ёллаш қўл келади. Шунингдек, мослашув жараёнларидан ўтиб бўлган собиқ халқаро талабаларнинг ўз оила аъзоларини олиб киришга камроқ интилишлари ҳам Қиролликда мигрантларнинг ўз “тобеъ”ларини олиб келишларини чеклашга қаратилган сиёсати шароитида муҳим аҳамият касб этмоқда.

²⁰ Migrants in the UK Labour Market: An Overview// <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/migrants-in-the-uk-labour-market-an-overview/>
www.sharqjurnali.uz DOI: 10.5281/zenodo.15341967

9-расм. Бирлашган Қиролликда мамлакатлар бўйича “ортиқча квалификация” кўрсаткичи²¹

2019-2022 йиллар давомида ЕИлик бўлмаган талабгорлар нуқтаи назаридан сони юқори суръатлар билан ўсган виза тури айнан таълим визаси бўлиб, потенциал жиҳатдан юқори малакали миграциянинг муҳим манбаи бўлган мазкур виза эгаларининг сони 2019-2022 йиллар давомида 42 фоизга ортиб, 284 мингтадан 600 минг кишига етган. Бу даврда ишчи визалар сони 27 фоизга, малакали ишчи визалари эса, 24 фоиз ўсган ²².

Қиролликдаги юқори малакали мигрант категориясига кирувчиларнинг яна бири бу- инновацион бизнесни юритувчи инноваторлар ҳисобланади. Аҳолининг 16 фоизини хорижликлар ташкил қилсада, мамлакатдаги юқори суръатлар билан ўсаётган 39 фоиз стартапларнинг камида битта таъсисчиси мигрант бўлиб, уларнинг 14 фоизининг ягона таъсисчиси хорижлик, 25

²¹ Migration observatory analysis

²² Why has non-EU migration to the UK risen?// <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/commentaries/why-has-non-eu-migration-to-the-uk-risen/>

фоизининг таъсисчилари ҳам британиялик, ҳам хорижликдан иборат²³. Британияда маҳаллий аҳолининг 10,4 фоизи, мигрантларнинг эса, 17,2 фоизи хусусий бизнесини йўлга қўйган бўлиб, Мамлакатдаги ҳар еттита компаниянинг биттаси хорижлик томонидан ташкил этилган²⁴. Юқори малакали мутахассисларнинг “Global talent” категориясига кирувчи мамлакатдаги Нобел мукофоти совриндорларининг ҳам 40фоизини айнан мигрантлар ташкил этади.

Юқори суръатлар билан ривожланаётган глобал иқтисодиёт шароитида юқори малакали мигрантларнинг Бирлашган Қиролликдаги аҳамияти тобора ортиб бормоқда. Зарур замонавий билим, кўникма ва тажрибага эга бўлган юқори малакали мигрантлар мамлакат иқтисодиётини ривожлантириш ва турли соҳалардаги инновацияларни рағбатлантиришда муҳим аҳамият касб этмоқда. Бундай мутахассисларга талаб ортиб бораётган бир пайтда уларнинг мазкур мамлакатнинг иқтисодий ва ижтимоий ҳаётидаги аҳамиятига эътибор қаратиш лозим.

Хусусан, 2004-2022 йиллар оралиғида Қиролликда аҳоли ўсишининг 60 фоизи соф миграция ҳисобига кузатилган бўлиб, мамлакат аҳолисининг 2021-2046 йиллар давомида 67 миллион кишидан 77 миллион кишига етишининг 92 фоизи яна айнан соф миграция ҳисобига бўлиши прогноз қилинмоқда²⁵. Тадқиқотларнинг кўрсатишича, Бирлашган Қиролликда юқори малакали мигрантлар сонининг 1 фоизга ошиши, самарадорликни 0,4-0,5 фоизга ошишига олиб келади²⁶.

²³ Ph.Salter. Foreign-Born Founders Behind 39% Of The UK’s Fastest-Growing Companies// <https://www.forbes.com/sites/philipsalter/2023/08/22/foreign-born-founders-behind-39-of-the-uks-fastest-growing-companies/>

²⁴ Migrants set up one in seven UK companies, study reveals.Financial times// <https://www.ft.com/content/dc7f9f0e-a3ae-11e3-88b0-00144feab7de>

²⁵ The Impact of Migration on UK Population Growth// <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/the-impact-of-migration-on-uk-population-growth/>

²⁶ F. Jaumotte, Florence, K. Koloskova, S. Saxena.Impact of migration on income levels in advanced economies International Monetary Fund. Spillover Task Force.2016.P.2.

“Graduate” визага эга битирувчи собиқ халқаро талабалар ҳисобига келадиган жами солиқлар, виза тўловлари ҳамда иммиграцион тиббий тўловлар миқдори 588 миллион, мазкур виза эгалари ва уларнинг оила аъзолари учун давлат харажатлари 518 миллион фунт стерлингни ташкил қилади. Шундай экан, мамлакатда университет битирувчи сифатида ишлаётган мигрантларнинг иқтисодий эмас, соф молиявий фискал фойдаси 70 миллион фунт стерлингга тенг. “Graduate” визага эга бир бакалавр битирувчиси 1.200 фунт стерлинг, аспирант эса, 4.400 фунт стерлинг соф фискал фойда келтиради²⁷.

Бугунги кунда Қиролликдаги иш ўринларининг 14 фоизини яратиб келаётган, даромади камида 1 миллион фунт стерлинг бўлган компанияларга дунёнинг 155 мамлакатидан деярли ярим миллион киши асос солган. Қиймати 1 миллиард доллардан юқори бўлган Қиролликдаги компанияларнинг ҳар ўнтадан тўққизтасининг асосчиларидан бири мигрант ёки мигрантнинг фарзандидир²⁸.

АҚШ ва Бирлашган Қиролликнинг бутун дунё бўйлаб юқори малакали кишиларни жалб қилиш ва ушлаб туришга қаратилган сиёсати таҳлили интеллектуал миграция реципиент мамлакат учун ҳар тарафлама муҳим аҳамият касб этишини кўрсатади. АҚШ ва Буюк Британия тажрибаси иқтидор эгалари учун рақобат кескинлашаётган бир пайтда юқори малакали мигрантларнинг салоҳиятидан фойдаланиш учун очик ва қулай муҳитни таъминлаш реципиент мамлакатларда иқтисодий ўсиш, ижтимоий тараққиёт ва инновацияларни қўллаб-қувватлашдек муҳим мақсадларга эришишда ўта зарур эканлигини намоён этмоқда.

²⁷ Paul Bolton, Joe Lewis, Melanie Gower. International students in UK higher education. Research briefing. 28 May. 2024. P.44.

²⁸ Immigrant entrepreneurs behind fantastic UK businesses// <https://startups.co.uk/entrepreneurs/immigrant-entrepreneurs-behind-fantastic-uk-businesses/>
www.sharqjurnali.uz

ХУЛОСА ВА ТАКЛИФЛАР

Етакчи таълим, техник кўникмалар ҳамда салмоқли тажрибага эга бўлган интеллектуал мигрантлар АҚШ каби йирик реципиент мамлакатлардаги турли соҳа ва тармоқларнинг асосини ташкил қилиб келмоқда. Фан, таълим ва соғлиқни сақлашдан бошлаб технологиялар ва молия каби соҳаларнинг ўсиши ва ривожланишида ҳамда корхоналарнинг жаҳон бозоридаги рақобатбардошлигини сақлаб қолишда уларнинг тажрибаси ва ҳиссаси беқиёс.

Юқори суръатлар билан ривожланаётган технологиялар ва ортиб бораётган талаб шароитида юқори малакали мутахассис тақчиллигига учраётган соҳаларда фаолият кўрсатаётган интеллектуал мигрантлар кўрсатиладиган хизматлар узлуксизлигини ҳамда муҳим бўлган лойиҳаларни амалга оширилишини таъминлаб келмоқдалар. Шу ўринда бутун дунё бўйлаб кечаётган рақамлашув шароитида етакчи иқтисодиётга эга бўлган АҚШ каби мамлакатларда ахборот технологиялари соҳасида дастурий таъминотчилар, киберхавфсизлик, маълумотлар базаси билан ишловчи ва сунъий интелект мутахассислари, булутли (cloud) муҳандислар ва архитекторлар ҳамда бизнес таҳлилчилар каби юқори малакали кадрларга бўлган эҳтиёж кун-сайин ортиб бормоқда. Айнан АКТ ҳамда ИТТКИ (НИОКР) каби юқори қийматга эга соҳаларда фаол хизмат қилиб келаётган малакали меҳнат мигрантлар самарадор ишлаб чиқариш циклини яратишни рағбатлантириш орқали мамлакат ЯИМ ва фаровонлигини оширишга хизмат қилмоқдалар.

Аммо, шу билан бирга “Катта тўртлик” мамлакатларида кейинги йилларда режалаштирилаётган интеллектуал миграциянинг муҳим потенциалини ташкил қилувчи халқаро талабаларни чекловчи миграция сиёсати халқаро ҳамкорлик асосида юқори рақобатбардошлик ва самарадорликни таъминлаб келаётган соҳа ва тармоқларга юқори малакали кадрларни кириб келишини қисқаришига сабаб бўлиши ва бу ҳолат “ақлий

салоҳият”ни жалб қилиб келаётган мамлакатларда “ақлий салоҳият оқими” муаммосини юзага келтириши мумкинлиги эҳтимолини ҳам эътибордан четда қолдирмаслик лозим.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Кадинова З. А. Миграция через образование ведет к «утечке мозгов» //Экономическое обозрение. – 2019. – №. 11(239).С.18-25.
2. Kadirova Z. Professionallarning xalqaro mehnat migratsiyasini tartibga solishning asosiy tamoyillari // Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot. – 2024. – Т. 2. – №. 8.В.1117-1120.
3. Kadirova Z.A. Regulation of International Intellectual Migration //American Journal of Economics and Business Management. – 2024. – №. 7.
4. Kadirova Z.A. Intellektual migratsiyani tadqiq etishning konseptual asoslari // Markaziy Osiyoda jamiyat, gender va oila. – 2024. – №.3. – В.14-20.
5. Olimov M., Grote J., Gharleghi B. Turning brain drain into brain circulation in Central Asia //Dialogue of Civilizations Research Institute. Volkswagen Foundation. – 2020. – Т. 19.
6. Кадинова З.А., Газиева С.С. Интеллектуал миграция ва унинг хусусиятлари //XXI Asr: Fan va ta’lim masalalari (XXI Век: Вопросы науки и образования). – 2024. – Т. 2. – №. 2. – С. 1-23.
7. Paul Bolton, Joe Lewis, Melanie Gower. International students in UK higher education. Research briefing.28 May.2024.P.17.
8. Ph. Salter. Foreign-Born Founders Behind 39% Of The UK’s Fastest-Growing Companies // <https://www.forbes.com/sites/philipsalter/2023/08/22/foreign-born-founders-behind-39-of-the-uks-fastest-growing-companies/>
9. F. Jaumotte, Florence, K. Koloskova, S. Saxena. Impact of migration on income levels in advanced economies, International Monetary Fund. Spillover Task Force 2016.P.2.
10. The changing picture of long-term international migration, England and Wales: Census 2021 // <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/internationalmigration/articles/thechangingpictureoflongterminternationalmigrationenglandandwales/census2021>

11. Analysis of social characteristics of international migrants living in England and Wales: Census 2021 // <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/populationandmigration/internationalmigration/articles/analysisofsocialcharacteristicsofinternationalmigrantlivinginenglandandwales/census2021#qualifications>
12. Migrants in the UK: An Overview. The migration observatory // <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/migrants-in-the-uk-an-overview/>
13. Work visas and migrant workers in the UK // <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/work-visas-and-migrant-workers-in-the-uk/>
14. Migration and the health and care workforce // <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/migration-and-the-health-and-care-workforce/>
15. International students entering the UK labour market
16. Migrants in the UK Labour Market: An Overview // <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/migrants-in-the-uk-labour-market-an-overview/>
17. Why has non-EU migration to the UK risen? // <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/commentaries/why-has-non-eu-migration-to-the-uk-risen/>
18. Migrants set up one in seven UK companies, study reveals. Financial Times// <https://www.ft.com/content/dc7f9f0e-a3ae-11e3-88b0-00144feab7de>
19. The Impact of Migration on UK Population Growth // <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/the-impact-of-migration-on-uk-population-growth/>
20. Immigrant entrepreneurs behind fantastic UK businesses // <https://startups.co.uk/entrepreneurs/immigrant-entrepreneurs-behind-fantastic-uk-businesses/>